AİLENİN KORUNMASI

VE

KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİNDE DİN GÖREVLİLERİNİN KATKISININ SAĞLANMASI

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞININ "AİLENİN KORUNMASI VE KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ" KONUSUNDAKİ GÖRÜŞ VE YAKLAŞIMI

Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumun İslam dini ile ilgili inanç, ibadet ve ahlâka dair ihtiyaçlarını karşılamak ve din konusunda halkı aydınlatmak üzere kurulmuştur.[1] Cami içi hizmetlerinin yanı sıra, sosyal ve kültürel içerikli din hizmetleriyle de toplumsal birlik, beraberlik ve dayanışma duygularını güçlendirme yolunda çaba harcamanın, köklü kurumsal yapısı ve temsil ettiği değerler dikkate alındığında Başkanlığın asli vazifelerinden birisi olduğu görülecektir. Bu bağlamda Diyanet İşleri Başkanlığı, toplumumuzun aile hakkında dinî açıdan doğru bilgilendirilmesi, aile fertlerinin sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler sonucu karşı karşıya kaldığı riskler ve yeni sorun alanları karşısında dinî bilgi ve manevi destekle güçlendirilmesi konularında sorumluluk üstlenen bir kurumdur. Aynı şekilde, hayat mücadelesinde zorlanan, maddi olduğu kadar manevi açıdan da korunmaya ve desteklenmeye ihtiyaç duyan kırılgan kesimlere/mağdurlara el uzatmak, onları dinin onarıcı ve hayata bağlayıcı gücüyle buluşturmak da Başkanlığın sorumluluk alanına girmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığı bünyesinde hizmet veren Din İşleri Yüksek Kurulu'na bağlı Fetva Hattı ve Müftülüklere bağlı Aile ve Dinî Rehberlik Büroları, kendilerine yöneltilen dinî içerikli sorulara cevap vermekte ve sorunlara çözüm önerileri sunmaktadır. Bireysel olduğu kadar toplumsal açıdan da hassas bir alana işaret etmesi bakımından, aileyi zayıflatan problemlerin ve kadına yönelik şiddet konusunun başvurularda sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Bu sebeple, ailenin korunması, kadına, çocuğa, yaşlıya yönelik şiddetin önlenmesi ve dinin merhamet yüklü mesajının toplumun bütün katmanlarına ulaşmasının sağlanması

1 633 sayılı Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, Madde 1, Kabul Tarihi: 22. 06. 1965.

konusunda Başkanlığın yürüttüğü çalışmalar her geçen gün artmakta ve çeşitlenmektedir.

Aile içi şiddeti önleme konusunda Diyanet İşleri Başkanlığı özel çaba göstermektedir. Konuya ilişkin Başbakanlık Genelgesine[2] göre, kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda toplumu bilinçlendirmek üzere hutbeler okunması, vaazlar verilmesi ve camilerde erkeklere yönelik zihniyet dönüşümünü sağlayacak eğitim programları düzenlenmesi Diyanet İşleri Başkanlığının sorumluluğu altındadır. Ayrıca şiddete uğrayan kadınların başvurabilecekleri, dinî rehberlik ve danışmanlık hizmeti alabilecekleri merkezlerin tanıtımı ile kadınlara yönelik bilinç yükseltme ve eğitim çalışmaları konusunda ulusal bir bilgilendirme kampanyası yürütülmesi de Başkanlıktan beklenenler arasındadır. Töre/namus cinayetleri konusunda çözüm önerilerinin hayata geçirilmesi hususunda ise Başkanlığımız, işbirliği yapılacak kurumlar arasında yer almaktadır.

Din görevlilerinin halkla birebir ilişkisi, etki ve saygınlığı dikkate alındığında, yüklenilen bu görev ve sorumluluğun toplumsal huzur ve barışın sağlanması bakımından son derece önemli olduğu görülecektir. Din görevlileri, din hizmetinin doğru ve etkin şekilde sunumunu yaparken, toplum tarafından bir şekilde örnek alınmakta, doğru davranış biçimleriyle halka rehberlik edebilmekte, yapıcı ve birleştirici yaklaşımlarıyla toplum içinde birlik ve beraberliğin teminine doğrudan katkı sağlayabilmektedirler.

Şiddet üzerinden düşünürsek diyebiliriz ki, din görevlilerinin aile ile ilgili konularda sağlam ve uygulanabilir bir bilgi ve donanıma sahip olmaları, kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda üstlendikleri sorumluluğu

2 2006/17 sayılı "Çocuk ve Kadınlara Yönelik Şiddet Hareketleriyle Töre ve Namus Cinayetlerinin Önlenmesi İçin Alınacak Tedbirlere Dair Başbakanlık Genelgesi" 04.07.2006 tarih ve 26218 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

hakkıyla yerine getirmelerini kolaylaştıracaktır. Dolayısıyla din gönüllüleri ailenin sağlıklı inşasıyla ilgili meseleleri çok yönlü bir yaklaşımla ele almalı; bid'at ve hurafelerden uzak, doğru ve yerinde bir dinî rehberliğin yanı sıra, tıbbi, hukuki ve idari bakımdan ilgili merci ve uzmanlara da yönlendirme yaparak çözüm sürecini yapılandırmalıdırlar.

Personelinden bekleneni ve bu beklentiyi karşılamak için personelin ihtiyaç duyduğu donanımın farkında olan Diyanet İşleri Başkanlığı, din görevlilerine yönelik düzenlediği seminerlerin, söz gelimi Aile ve Dinî Rehberlik Büroları personeline verdiği hizmet içi eğitimlerin müfredatında şiddet konusunu dinî, hukukî, sosyal ve psikolojik anlamda irdeleyen ders, sunum ve konferanslara yer vermektedir. Ayrıca yasal sorumluluğu gereği, şiddet, kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet alanlarında uzmanlaşmış din görevlisi yetiştirmek amacıyla özel eğitim programları düzenlemekte, bu programlarda Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı gibi kamu kurumlarından, üniversitelerden, uluslararası kuruluşlardan ve sivil toplum örgütlerinden destek almaktadır.

Başkanlık, gerek Kur'an ve hadislerde geçen, gerekse Müslümanların tarihî tecrübelerinde yer edinen konular hakkında toplumu aydınlatırken, süreç içindeki yorum, yaklaşım ve uygulama zenginliğini olduğu gibi yansıtmaya çalışmakta, ayrıca bu zengin mirasın günümüzde nasıl yorumlanması gerektiğini de açık bir şekilde ifade etmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığının, ailenin korunması ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi konusunda çeşitli vesilelerle ifade ettiği görüşlerine mesnet teşkil eden dinî metinler ve açıklamaları bu bölümde ele alınacaktır.

I- AİLENİN KORUNMASI

Aile, insanın yeryüzündeki serüvenine ilk günden itibaren şahitlik eden köklü ve zengin beraberliğin adıdır. Hayata tutunma ve kemale ulaşma çabasında insanı yalnız bırakmayan bu beraberlik, eşler ile başlayıp çocuklarla büyür ve akrabalarla genişler. Her halkasında insana duygular kadar davranışları, haklar kadar sorumlulukları, geçmiş kadar geleceği hatırlatır. İnsan, ailesinin kendisine açtığı pencereden dünyayı görür. Çocukluğu yaşar, gençliği tadar, yetişkin olur. Her basamakta kendi ayakları üzerinde durabilmek için onu yüreklendiren, besleyen, eğiten ve hayata hazırlayan bir okuldur aile. Kültürünü, geleneğini, ahlâkını ve değerlerini ailesinden miras alan insan, ölümün kederini de, düğünün neşesini de ailesiyle paylaşır. Sorumluluğu, adaleti, paylaşmayı, merhameti, muhabbeti, güveni ve onuru ailesinde görür. İlk alışkanlıklarını kazanır, ilk çarelerini dener. Aile yoksunluğu durumunda, telafisi çok zor olan acılar çeker. Kısacası aile, insanoğlunun hayat kaynağı olarak önemsenmeyi, korunmayı ve güçlendirilmeyi hak etmektedir.

A) Aile Kurmak

Aile kurmak ve sağlıklı nesiller yetiştirmek İslam dini tarafından ısrarla tavsiye edilen bir hayat modelidir. **"Sizden bekâr olanları, kölelerinizden ve cariyelerinizden durumu uygun olanları evlendirin. Eğer bunlar yoksul iseler Allah onları lütfuyla zenginleştirir."**[3] ayeti, sadece evlenmeye ve imkânı olmayanları evlendirmeye teşvik değil, aynı zamanda bu konuda atılan adımların ilâhi ikramlarla desteklenecceğine dair bir vaat de içerir. Nitekim Allah Resûlü **"Evlenmeye gücü yetenler evlensin. Çünkü evlenmek, gözü haramdan çevirmek ve iffeti korumak için**

3 Nûr, 24/32.

en iyi yoldur." buyurmuş,[4] evliliğin kendi sünneti olduğunu ısrarla dile getirmiş, hatta sünnetini benimsemeyi reddedenleri uyarmıştır.[5]

Hz. Âdem ve eşi Hz. Havva tarafından kurulan yeryüzünün ilk ailesi, nesiller boyunca devam edecek akrabalık bağlarının habercisidir.[6] Kadın ve erkek arasında "**meveddet ve merhamet**" bağları ören ve bu bağları "**varlığının delili**" olarak sunan ise bizzat Cenab-ı Hak'tır: "**Allah'ın varlığının belgelerinden biri de, kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesidir. Bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır.**"[7] Allah Resûlü'nün ifadesi ile kadın ve erkek, bir bütünün benzeşen iki yarısı olarak var edilmiştir.[8] O (sas) "**Dikkat edin! Sizin, hanımlarınızın üzerinde hakkınız olduğu gibi, hanımlarınızın da sizin üzerinizde hakkı vardır.**"[9] sözüyle, her iki cinse de aralarındaki hak ve sorumluluk dengesini korumaları gerektiğini hatırlatmıştır. Bu gerçek, Kur'an-ı Kerim'in dilinde "**Onlar sizin için birer elbise, siz de onlar için birer elbisesiniz.**"[10] şeklinde tasvir edilir. Şu hâlde eş olmak; eşiyle tamamlanmak, kemale doğru yürümek ve yeni anlam dünyalarını onun varlığı sayesinde keşfetmek demektir.

---

4 Buhârî, Nikâh, 3; Müslim, Nikâh, 1.

5 Buhârî, Nikâh, 1; Müslim, Nikâh, 5; Tirmizî, Nikâh,1.

6 "Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir kadından yarattık ve birbirinizle tanışmanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır." (Hucurât 49/13)

7 Rûm, 30/21.

8 "Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarıdır." (Ebû Dâvûd, Tahâret, 94; Tirmizî, Tahâret, 82)

9 Tirmizî, Radâ', 11.

10 Bakara, 2/187.

B) Aile Olmak

Bir ailenin kurulmasından bahsederken, eş olmanın fiziksel olduğu kadar zihinsel ve duygusal bir tamamlanmaya, beslenmeye ve desteklenmeye işaret ettiği mutlaka dile getirilmelidir. Nikâhla birleşen yollar her ne kadar bir aile kurulduğuna şahitlik etse de, aile kurmak kadar 'aile olmak' da önemlidir. Bu yüzden Kur'an-ı Kerim, aile birliğinin kurulmasının ardından aile olmanın hayata güvenle bakan ve geleceği şekillendiren yönünü anlatır. İnsanoğlu öncelikle aile olmanın ne anlama geldiğini kavramalıdır. Aile olmak, aynı değerleri benimsemek, aynı duygu ve düşünce dünyasında buluşabilmek, inanç ve ideal birlikteliğini yakalamaktır. Dünyadaki birliktelik iyilik üzerine kurulduğunda cennette ailece ağırlanacağını,[11] kötülükte işbirliği yapıldığında ise Ebû Leheb ailesi gibi cehennemde topluca cezalandırılacağını[12] farkında olmak demektir. Aynı çatı altında geceyi geçirmenin ya da aynı soy ağacına kayıtlı olmanın aile olmak için yettiğini söylemek zordur. Zira bir aile, bedenlerin yakınlığı kadar canların yakınlığına da muhtaçtır ve bu yakınlık ilmek ilmek iyilikle düğümlendiği zaman anlamlıdır.

Tarih, aile kurmanın, aile olmanın ve aileyi korumanın sayısız örneğine şahittir. Kan bağından öte bir inanç ve sevgi bağıyla hayat imtihanını göğüsleyen nice ailenin Kur'an'da zikredilmesi elbette tesadüf olamaz. Sözgelimi İmrân ailesi hayırla yâd edilir;[13] peygamberliğine inanmayan bir evlâda tufanın dalgaları arasında **"Yavrucuğum!"** diye seslenen Hz. Nuh gibi bir babanın şefkati anlatılır;[14] Hz. Yakub gibi Yusuf'una düşkün bir

11 Ra'd, 13/23; Mü'min, 40/8.

12 Tebbet, 111/1-5.

13 Âl-i İmrân, 3/33-34.

14 Hûd, 11/42-46.

babanın özlem ve muhabbet dolu sözlerine yer verilir;[15] Hz. Meryem'in bir anne olarak katlandığı sıkıntılar zikredilir; Rabbine verdiği sözden dönmeyen ama İsmail'ini kurban etmeye de kıyamayan Hz. İbrahim'in hâli tasvir edilir.[16] Gün gelecek Hz. İbrahim, ailesi için 'tevhid' gibi güçlü bir buluşma noktası arayacak ve Allah'a yalvaracaktır: **"Rabbim! Bu şehri güvenli kıl. Beni ve oğullarımı putlara tapmaktan uzak tut."**[17]

C) Aileyi Korumak

Aile, her insan için nimet ile külfet arasında gidip gelen bir sarkaç gibidir. Peygamber Efendimizin (sas) **"Kişinin imtihanı ailesi, malı, nefsi, çocuğu ve komşusu iledir."**[18] şeklindeki ifadesinden de anlaşılacağı üzere aile, hayatın hem göz alıcı nimetlerinden,[19] hem de en ciddi imtihan alanlarından biridir. Kur'an'da **"Bilin ki mallarınız ve çocuklarınız birer imtihan vesilesidir. Katında büyük mükâfat olan ise ancak Allah'tır."**[20] mealinde birden çok ayet yer alır.[21] İnsan, eşiyle ve çocuklarıyla kimi zaman sabır ve sağlık, kimi zaman da geçim ve dirlik sınavına tâbi tutulur. Ailenin bazen varlığı, bazen de yokluğu sınav olur. Sonuçta kişi, önce kendisini sonra da ailesini korumak, maddi ve manevi anlamda desteklemek ve **"Ey inananlar! Kendinizi ve ailenizi, yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun!"**[22] ayetini hatırlamak durumundadır.

---

15 Yûsuf, 12/84, 94.

16 Sâffât, 37/100-107.

17 İbrahim, 14/35.

18 Buhârî, Mevâkîtu's-salât, 4; Müslim, Fiten ve eşrâtü's-sâa, 26.

19 Âl-i İmrân, 3/14.

20 Enfâl, 8/28.

21 Mesela bkz. Mü'minûn, 23/55-56; Sebe', 34/37; Münâfikûn, 63/9; Teğâbün, 64/15.

22 Tahrîm, 66/6.

Aileyi korumak, fırsatlarda olduğu kadar sıkıntı anlarında da ailenin menfaatlerini önceleyen bir bakış açısı geliştirmeyi gerektirir. Nitekim Allah Resûlü, kişinin ailesi için harcadığı her kuruşa sadaka ecri verileceğini bildirdiği gibi,[23] ailesini tehlikelerden korumak için mücadele ederken ölenin şehit olacağını da müjdelemiştir.[24] Onun 'hayırlı insan' tanımı gayet açıktır: **"Sizin en hayırlınız, ailesine karşı en hayırlı olanınızdır. Ben de aileme karşı en hayırlı olanınızım."**[25] Şu halde insan bencil, sorumsuz, haz peşinde ve hırstan beslenen bir hayat anlayışına kapılıp, hazine değerindeki aile bağlarını görmezden gelmemelidir. Doğrusu, aile bağları kolayca kesilip atılamayacak, ömür boyu küslüklerle ya da bitmez tükenmez nefretlerle kopartılamayacak kadar kıymetlidir. Aile bütünlüğünün korunması ise ancak ailenin değerini bilmekle, aile için emek vermekle ve aileyle birlikte zaman geçirmekle mümkündür. Her hâlükârda inanan insan, Allah Resûlü'nün uyarısına muhataptır: **"Ailenin senin üzerinde hakkı var!"**[26]

Sosyal ve kültürel değişimlerin, ekonomik ve teknolojik gelişmelerin hızla yaşandığı günümüz dünyasında ailenin karşı karşıya kaldığı problemler her geçen gün daha çetrefil bir hâl almaktadır. Göç, işsizlik, terör ve savaş, doğal afetler, bilişim suçları, ahlâki erozyon gibi birçok bileşen, aile için zorlu bir tablo oluşturmaktadır. Ama böyle bir tablo karşısında yapılabilecek en kötü şey ümitsizliğe düşmek ve aileyi yalnızlığa terk etmek olacaktır. Yapılması gereken, çevremizde yaşanan her türlü değişim ve etkileşimi itina ile incelemek, aileyi olumsuz etkileyenleri erken fark ederek önlem almak ve genç-yaşlı, kadın-erkek demeden bütün aile bireylerini güçlendirmektir.

---

23 Buhârî, Îmân, 41.

24 Nesâî, Muhârebe, 23.

25 Tirmizî, Menâkıb, 63.

26 Buhârî, Edeb, 86.

Savrulan dünyada aile değerlerini yaşanılır kılmak, aileyi korumak adına atılacak en akıllıca adımlardan biridir. Şurası bir gerçek ki, yıllar geçtikçe önceliklerimiz değişebilir, zevklerimiz gelişir, tecrübelerimiz derinleşir. Yakın çevremizden başlayarak küresel ölçeğe ulaşan bir etki alanı içinde bazı kanaatlerimiz farklılaşır, düşünce kalıplarımız yenileriyle yer değiştirir, duygularımız silikleşir ya da belirginleşir. Bütün bunlar doğal olarak aile yaşantımızı etkiler ve aile içi ilişkilerimizin rengine yansır. İşte tam bu noktada ailemizi yıkıcı tesirlerden korumak için geçmişle bugünü karşılaştırmak, değişkenlerle sabiteleri ayırt edebilmek gerekir. Dinin aile konusundaki köşe taşlarını aşmadıkça, değişime izin vermekte beis olmadığı açıktır. Ancak **"zamanın ruhu"** adıyla hayatımıza hükmetmek isteyen değişim ve dönüşüm, söz konusu sabitelerle çatışıyorsa, sınırı aşmasına müsaade edilmemelidir. Aileyi ayakta tutan ve gücünü Kur'an ve Sünnetten alan muhabbet, merhamet, adalet, iffet gibi sabiteler titizlikle korunmalıdır.

Allah Resûlü'nün (sas) hayatına bakıldığında, anne-baba-çocuk arasında insan onuruna saygı gereği dürüst, samimi ve şefkatli bir iletişim kurulduğu görülür. Böyle bir oluşumda, aileyi korumak ve aile fertlerinin her birinin toplumda sağlıklı, başarılı ve saygın şahsiyetler olarak var olabilmelerine katkı sağlamak esastır. Bu uğurda harcanan çabalar, ailenin Rabbine edilen nebevi dualarla tamamlanır: **"Allah'ım! Seyahatimizde bizim sahibimiz ve geride bıraktığımız ailemizin vekili sensin! Allah'ım! Yolculuğun sıkıntısından, kederli görünüşten, aile ve malımızın kötü hallere düşmesinden sana sığınırım."**[27] **"Allah'ım! Senden dünya ve âhirette afiyet dilerim. Allah'ım! Senden dinim, dünyam, ailem ve malım hakkında af ve afiyet dilerim."**[28]

27 Müslim, Hac, 425.

28 Ebû Dâvûd, Edeb, 100-101.

II- KADINA YÖNELİK ŞİDDETİN ÖNLENMESİ

Tarih, toplumsal çözülmenin had safhaya ulaştığı ve derin bir ahlâk bunalımının yaşandığı, **'cahiliye çağı'** olarak adlandırılmayı hak eden nice zamanlara şahit olmuştur. Cahiliye, zorbalık esasına dayanan, şiddetten, barbarlıktan ve güçlüden yana gelişen bir hayat anlayışına verilen isimdir.[29] Son Peygamber (sas) de böyle bir çözülme döneminde insanlara hakikati tebliğ ile görevlendirilmiştir. Onun nasıl bir dünyaya gözlerini açtığını ve ne çeşit bir düzeni değiştirmekle ömrünü geçirdiğini anlamak için Habeşistan Kralı Necâşî'nin huzurunda konuşan Ca'fer b. Ebû Tâlib'in tasvirini dinlemek yeterlidir: **"Ey hükümdar! Biz cahiliye toplumuyduk; putlara tapar, leş yer, çirkin işler yapardık. Akraba ilişkilerine değer vermez, etrafımızdakilere kötülük ederdik. Güçlülerimiz zayıflarımızı ezerdi."**[30]

Cahiliye, sadece bir çağa değil, bir zihniyete ve hayat tarzına işaret eder. Dolayısıyla insanların arzularına köle oldukları, ilâhi vahye tâbi olmayı reddettikleri, zulüm, sömürü, şiddet ve suistimal gibi damarlardan beslenerek ayakta tuttukları bir zihniyet,[31] geçmişle sınırlı olmayıp bugüne de uzanabilmekte ve hatta geleceği tehdit eden bir nitelik taşımaktadır.[32]

İşte bu noktada dikkat çekmek istediğimiz husus, Hz. Peygamber dönemi için geçerli olan adalet ve merhamet eksenli ahlâki dönüşüm ve zihnî yenilenme ihtiyacının, şiddetin yaygınlaştığı her mekân ve zaman için geçerliğini koruduğudur. Peygamberimizin, şiddeti bir iletişim tarzı olarak

29 Bkz. Fayda, Mustafa, "Câhiliye", DİA, VII/19.

30 Ahmed b. Hanbel, Müsned, I, 202.

31 Fayda, "Câhiliye", DİA, VII/19.

32 Bkz. Altıntaş, Ramazan, Bütün Yönleriyle Cahiliyye, Ribat Yay., Konya trs., s. 11 vd.

benimseyen cahiliye insanını merhametle tanıştırma yolunda attığı adımlar, o gün gibi bugüne de hitap etmektedir.

A) Davranışa mı Düşünce Kalıbına mı Odaklanmalı?

Peygamber Efendimizin cahiliye ile mücadele ederken şiddet ile de mücadele ettiği açıktır. Merhameti toplumun en ince dokularına kadar işlemek, **"Rahmetim gazabımı geçti."**[33] buyuran bir Yaratıcı tarafından **"âlemlere rahmet olarak gönderilen"** [34] bir Peygamberin asli görevlerinden olmuştur. Çocuğun, kadının, erkeğin, kölenin insanlık onuru bakımından Allah katında eşit olduğu ve bu onura layık bir muameleyi hak ettiği, Allah Resûlü'nün en güçlü söylemlerinden birisidir.

Merhametin günlük dilde taşıdığı anlam, acıma hissinden doğan bir esirgeyiciliktir. Hâlbuki aile içi ilişkiler açısından bakıldığında, merhametin bir kavram olarak daha derin anlamlar yüklendiği görülür. Merhamet, aile içinde buyurgan tavrı, güce dayalı iktidarı, bencilliği ve kibri ortadan kaldıran bir işlev görür. İlişkilerin yatay biçimde seyretmesini sağlar. Fedakârlığı güçlendirir ve başkasını kendisine tercih etme anlamına gelen îsar ahlakını pekiştirir.[35] Allah Resûlü'nün merhamete davet eden tebliği ile kadın konusunda yaşanan farkındalığı Hz. Ömer şöyle anlatmaktadır: **"Biz Cahiliye döneminde kadına zerre kadar değer vermezdik. İslâm gelip de Allah onlardan bahsedince, üzerimizde hakları olduğunu anladık ama onları işlerimize dâhil etmek zorunda olmadığımızı düşündük. Bir gün eşimle aramda bir tartışma geçti ve eşim bana karşı ağır konuştu. Ona, 'Haddini bil!' dedim. Bunun üzerine eşim şöyle cevap verdi:**

33 Buhârî, Tevhid, 22; Müslim, Tevbe, 15.

34 Enbiyâ, 21/107.

35 Köse, Saffet, "Günümüz Türk Aile Dokusunda Zihniyet Değişikliği Üzerine Gözleme Dayalı Bir Analiz", İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi, 2010, sayı: 15, s. 163.

'Sen beni böyle azarlıyorsun ama (Peygamber'in eşi olan) kızın Hafsa Resûlullah'ın karşısında bazen onun üzülmesine bile sebep olabilecek kadar rahat konuşmaktan çekinmiyor!"[36]

Farkındalık, hatanın telafisi ve yanlış alışkanlığın doğrusu ile değiştirilmesi konusunda kilit kelimedir. İnsan görerek ya da duyarak öğrenir ve benimsediği davranışları hayatında uygulayarak alışkanlık haline getirir. Hatalı bir davranışı ise ancak yanlış olduğuna inandığı ve değiştirmeye karar verdiği zaman düzeltebilir. Bir diğer deyişle, yanlışın düzeltilmesi ancak kişinin kabulü ve iradesi ile mümkündür. Yanlışını kabullenmeyen, hatta meşru göstermeye çalışan bir kişiden doğru davranışa geçmesi nasıl beklenebilir ki? Şu halde yanlışı düzeltmek, yanlışın sahibinde farkındalık oluşturup değişim gayretini tetiklemekle mümkündür. Değişime giden yolda ilk basamak ise, onun bu hatayı üreten zihin kalıplarını fark etmesini sağlamaktır.[37]

Zihnimizdeki kalıplar, küçüklüğümüzden itibaren içinde yaşadığımız kültür, zaman, mekan gibi etkenlerle şekillenir ve davranışlarımıza yön verir. Çocukluktan itibaren hayata ve insana dair bazı sözleri duyar ve kaydederiz, bazı yargılar ediniriz, bazı inanışları benimseriz. Bir davranış geliştirmemiz, karar vermemiz ya da çözüm üretmemiz gerektiğinde zihnimizdeki bu kalıplara uygun hareket ederiz. Dolayısıyla düşünce kalıplarımız, en az davranışlarımız kadar önemlidir.

---

36 Buhârî, Libâs, 31; Müslim, Talâk, 34.

37 Ayrıntılı bilgi için bkz. Martı, Huriye, "Hazreti Peygamber'in Ahlâki Çöküşü Engellemede Düşünce Kalıplarını Değiştirme Yöntemi (İman-Ahlâk Bağının Vazgeçilmezliği Özelinde Bir Deneme)", Nebevî Mesajın Evrenselliği Sîret Sempozyumu (09-10 Mayıs 2008 Konya), ss. 168-182, Konya İlahiyat Derneği Yayınları, Konya 2009.

Söz gelimi şiddetin ev içinde yaşanabilir ve doğal olduğunu düşünen bir insan, aile fertlerine şiddet uygulamaktan çekinmeyecektir. Hatalı davranışı doğuran düşünce kalıbı değişmedikçe, bu kalıptan beslenen hatalı tutum ve davranışlar da düzelmeyecektir. Onun önce şiddetin doğal olmadığını kabullenmesi gerekmektedir. Bu açıdan baktığımızda şu hakikati de görmek zor değildir: Islah gayreti güderken düşünceye değil de davranışlara odaklanmak, emir ve yasak dilinden başka yöntem bilmemek, sadece ceza odaklı çalışmak başarısızlığın garantisi gibidir. Oysa yanlış zihin kalıpları keşfedilerek doğrularıyla değiştirildiğinde, davranışlar için de düzelme yolu açılacaktır.

B) Şiddeti Doğuran Zihin Kalıpları

Şiddet, çok küçük yaşlardan itibaren yakın çevreden öğrenilen bir davranış formudur. Bir diğer ifadeyle, **"Kadınlara uygulanan şiddet, strese karşı öğrenilmiş bir tepkidir."** Kişi, şiddeti gözlemleyerek, model alarak, ebeveyni arasında yaşanan şiddete şahit olarak ya da şiddetin birebir hedefi olarak öğrenir ve bir çeşit stresle başa çıkma yöntemi olarak benimser.[38] Dolayısıyla şiddetle mücadele için strateji belirlerken, sonrasında harekete geçmek kadar, olmasını önlemek de büyük önem taşımaktadır. Olup biten, yıkıp döken, ezip eriten bir şiddetin cezasını vermek elbette elzemdir. Ancak şiddeti var eden zihin dünyasına müdahale etmedikçe, eğitim ve bilinçlendirme çalışmalarına ağırlık vermedikçe, merhamet örneklerini artırmadıkça şiddetin önlenmesi zorlaşacaktır.

Bugün insanımızı şiddete sürükleyen algı bozuklukları nelerdir? Bilhassa aile içi şiddetin bir pişmanlık sebebi olmaktan çıkmasında hangi geleneksel

38 Page, Ayten Zara-Merve İnce, "Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme", Türk Psikoloji Yazıları, sayı: 22, Aralık 2008, s. 84.

yargılar etkilidir? Şiddetin yayılmasında hangi kültürel kalıplar referans alınmaktadır?

Şiddetin kaynağını tespite yönelik bu ve benzeri soruların cevabını bulmak, kadına yönelik şiddetle mücadeleyi güçlendirecektir. Hz. Âdem'in oğullarından birisi diğerini öldürdüğünde yeryüzüne düşen şiddet, insanlığın ilk ailesinden beri var olagelen acımasız bir gerçekliktir. Dış denetim mekanizmaları ne kadar işletilse de şiddetin ancak iç denetimin sağlanmasıyla yani değer ve vicdan eğitimiyle önlenebileceği konusunda kimsenin şüphesi olmasa gerektir. Şimdi söz konusu sorular üzerinden yürüyerek şiddeti besleyen ve asırlarla yaşıt olan zihin kalıplarının hangi İslâmî referanslar eşliğinde tashih edilebileceği üzerinde düşünelim.

1) Değer algısı

Bir insanın diğerine şiddet uygulamasının altında yatan yargılardan ilki, onu değersiz görmesidir. Özel ve değerli bulduğu bir varlığı incitmekten çekinmek kadar, değersiz ve önemsiz gördüğü varlığa karşı hoyratlaşmak da insanın doğasında var olan bir hâldir. Bu yüzden İslâm'ın temel metinleri, kâinattaki her varlığın anlam taşıdığını ve bir özdeğere sahip olduğunu dile getirerek, değersiz bulduğunu tüketme lüksünü insanın elinden alır.

İnsan, kâinatın en kıymetli varlığıdır. Allah, meleklerine, **"Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım."**[39] buyurduğunda, kâinattaki düzene uyum sağlayabilecek akıllı, güçlü ve sorumlu bir varlıktan bahsetmiştir. Bu ifadede cinsiyet belirtilmemiş olması dikkate şayandır. Cenab-ı Hak, **"insanları yeryüzünün halifeleri kıldığını"**[40] söylerken de saygınlık ve sorumluluğu erkeğe ya da kadına değil, insana yüklemiştir. Şu hâlde

39 Bakara, 2/30.

40 Neml, 27/62; Fâtır, 35/39.

halifelik gibi değerli bir konumun gereği olarak Allah'ın rızasına uygun biçimde dünya hayatını şekillendirme görevi hem kadının hem de erkeğin omuzlarındadır.

İnsan gerçekliğinin kadın ve erkek olarak iki farklı ama birbirini tamamlayan boyutta yaratıldığını hatırlamak, kadını dikkate almadan insan hayatını okumanın, insanı tanımanın ve anlamanın imkânsızlığını da hatırlatacaktır. Yeryüzünün şerefli halifesi olmak, insan olarak yaratılmanın ayrılmaz vasfıdır. Bu varoluşsal değer, aslında erkek ve kadının kul olma paydasında buluşması anlamına gelir. Allah'ın hem ilâhi ödülden[41] hem de cezadan[42] bahsederken her iki cinsi ayrı ayrı zikretmesi, eşdeğer oluşlarına işarettir: **"Sizden erkek olsun kadın olsun, hiçbir çalışanın amelini karşılıksız bırakmayacağım."**[43] Allah katındaki öncelik, ancak takva duygusundaki derinliğe göre elde edilir ve Allah Resûlü bu ilkeyi şöyle dile getirir: **"Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir. Biliniz ki Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap olana, beyazın siyaha, siyahın da beyaza üstünlüğü yoktur. Üstünlük ancak takva iledir. Şüphesiz Allah katında en değerliniz, en çok takva sahibi olanınızdır."**[44]

---

41 "Şüphesiz Müslüman erkeklerle Müslüman kadınlar, mümin erkeklerle mümin kadınlar, itaatkâr erkeklerle itaatkâr kadınlar, doğru erkeklerle doğru kadınlar, sabreden erkeklerle sabreden kadınlar, Allah'a derinden saygı duyan erkekler, Allah'a derinden saygı duyan kadınlar, sadaka veren erkeklerle sadaka veren kadınlar, oruç tutan erkeklerle oruç tutan kadınlar, namuslarını koruyan erkeklerle namuslarını koruyan kadınlar, Allah'ı çokça anan erkeklerle çokça anan kadınlar var ya, işte onlar için Allah bağışlanma ve büyük bir mükâfat hazırlamıştır." Ahzâb, 33/35.

42 "Hırsız erkek ile hırsız kadın…" (Mâide, 5/38) ; "Zina eden kadın ve zina eden erkek…" (Nûr, 24/2)

43 Âl-i İmrân, 3/195.

44 İbn Hanbel, V, 411.

Kadının ve erkeğin sahip olduğu özdeğer, dünyaya geldikleri andan itibaren dikkate alınması gereken bir olgudur. Oğlu olduğunda bayram edip, kızı olduğunda karalar bağlayan bir zihniyet, dünyaya gelen her canın aynı değere sahip olduğunu ifade eden Kur'an ayetleriyle açıkça kınanır.[45] Neden Allah Resûlü (sas) kız çocuğu ile erkek çocuğu arasında ayrım yapılmasını yasaklamış ve **"Allah'tan korkun ve çocuklarınız arasında adil davranın."** buyurmuştur?[46] Neden kendisiyle beraber savaşa katılan kadınlara o güne kadar görülmemiş biçimde ganimetten pay vermiştir?[47] Neden kadınların bir eğitim ve kültür merkezi olan Mescid-i Nebevi'de cemaate katılmalarını ısrarla istemiş, erkekleri onlara engel olmamaları konusunda uyarmıştır?[48] Neden kadınlara özel ders saatleri ayarlamıştır?[49]

Örnekler çoğaltılabilir, cevap aynıdır: İslam dini kadının yalnızca yaratılış bakımından erkekle aynı değere sahip olduğunu ilan etmekle kalmamış aynı zamanda onun örtülü kalan değerini gün yüzüne çıkararak halife olma yetisini canlandırmasının önündeki engelleri kaldırmıştır. Dolayısıyla kadın, değerini kendi varlığından alır; insan olma saygınlığını taşır. Resûl-i Ekrem'in **"Her Müslüman'ın bir başka Müslüman'a kanı, malı ve ırzı (iffet ve haysiyeti) haramdır."**[50] sözü ile belirlediği temel haklar kapsamında, kadının onuru, bedeni ve can güvenliği dokunulmazdır.

---

45 Bkz. En'âm 6/140; Nahl 16/58-59; Zuhruf 43/17.

46 Buhârî, Hibe, 13.

47 Ebû Dâvûd, Cihad, 141.

48 "Allah'ın kadın kullarının Allah'ın mescitlerine gelmelerine engel olmayın!" Buhârî, Cuma, 13; Müslim, Salât, 136.

49 Müslim, Birr ve Sıla, 152.

50 Müslim, Birr ve sıla, 32.

2) Konum karmaşası

İnsanın şiddet konusunda pervasızlığı, zihninde yer eden hiyerarşi ile de alakalıdır. Birçok defalar şahit oluruz ki, son derece öfkelendiği bir olayda muhatabı olan erkeğe karşı daha sabırlı olabilen, kendini kontrol eden ve eşitler arası çözüm arayışına giren bir erkek, aynı olayda muhatabı kendi eşi olduğunda öfkesini sınırlama ihtiyacı duymaksızın şiddete başvurabilmektedir. Muhatabın cinsiyeti üzerinden şiddetin dozunu ayarlamak ancak kadının konumu ile birlikte düşünüldüğünde anlaşılabilir bir durumdur.

Geçmişten bugüne farklı etnik, dinî ve kültürel kodlara sahip toplumlarda kadını erkeğin birkaç basamak altında konumlandıran bir yapılanmaya rastlanır. Ataerkil sistem olarak adlandırılan bu yapı, kadını ve erkeği ast-üst ilişkisi içinde var etmekte, kadının ikincil konumunun hayattaki rol dağılımından kaynaklandığını ileri sürmektedir. Kadim din ve inanışlar, örf ve gelenekler, kültürel genler gibi bir dizi bileşen sonucunda, kadının bu düşük statüsü sebebiyle şiddetle yüzleşmesi kaçınılmaz olmaktadır.

Maalesef hâlâ bazı toplumlarda kadın ancak mensup olduğu soy, dünyaya getirdiği erkek çocuk sayısı, kızlarını ve gelinlerini kontrol etme becerisi ya da mal varlığı ile sosyal bir statü edinebilmektedir. Çocukluktan başlayarak, sosyalleşme süreci içinde erkeğe **"eksik etekle"** ilişkisinde iktidarı elden bırakmaması, gerekirse sert davranabileceği öğretilirken, kadına gerginliği tırmandırmamak adına yutkunması ve şiddetle baş etme konusunda yetersiz olduğu aşılanmaktadır.[51]

51 İçli, Tülin Günşen, Aile'de Kadına Karşı Şiddet ve Kadın'ın Suçluluğu, Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1995, s. 21.

İslam dininin temel referanslarının bu konumlandırmayı onayladığı söylenemez. Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın çocuklarının, ırk, dil ve renkleri sayesinde Allah karşısında üstünlük elde etme imkânına sahip olmadıklarını açıkça belirten Hz. Peygamber (sas), aynı şekilde cinsiyete de paye biçmeyerek şöyle seslenmektedir: "**Ey insanlar! Allah cahiliye gururunu ve atalarla övünme âdetini kaldırmıştır. İnsanlar iki gruptur: Birincisi iyi, takva sahibi ve Allah katında değerli kişi, diğeri ise günahkâr, isyankâr ve Allah katında değersiz kişidir. Bütün insanlar Âdem'in çocuklarıdır. Ve Allah, Âdem'i topraktan yaratmıştır.**"[52] Kur'an'ın statü kriteri de gayet açıktır: "**Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdar olandır.**"[53]

Sıklıkla erkek ve kadın arasında derece farkı olduğuna dair Kur'anî bir delil olarak sunulan "**Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları (ailenin geçimini sağladıkları) için erkekler kadınların koruyup kollayıcısıdır.**"[54] ayetinin aile içi ilişkiler bağlamında nazil olduğu burada hatırlanmalıdır. Aralarında evlilik bağı olmayan bütün erkek ve kadınları kapsayacak biçimde genelleştirilmesi, ayetin anlam sınırlarını zorlayan hatta aşan bir yorumdur. Ayette bahsedilen üstünlük ve kaim oluş, nafaka teminine ve koruyup kollama yükümlülüğüne işaretle erkeğe haktan ziyade sorumluluk yüklemekte, aile kurumunun himayesine vurgu yapmaktadır. Yönetim yetkisini buyurganlıkla ve şiddetle karıştırmak, ayete haksızlık olacaktır.[55] Zira koca, karısının amiri değil eşidir.

52 Tirmizî, Tefsîru'l-Kur'ân, 49, Menâkıb, 74; Ebû Dâvûd, Edeb, 110, 111.

53 Hucurât, 49/13.

54 Nisâ, 4/34. Benzer bir ayet için bkz. Bakara 2/228.

55 Detaylı bilgi için bkz. Görgülü Ülfet, Kadın ve Siyaset –İslam Toplumunda Kadının Siya-

Konunun geldiği bu noktada, eş olmanın anlamına kısaca değinmek yerinde olacaktır. Çünkü kadın ve erkek arasında dikey bir ilişki kurgulamanın meydana getirdiği en ciddi hasarlardan birisi de eş olma bilincinin zedelenmesidir. **"Ve O iki eşi; erkeği ve kadını yarattı."**[56] ayetiyle Allah, kadın ve erkeğe **"eş"** diye seslenirken, onların birbirlerine göre hangi konumda var edildiklerini de ifade buyurmaktadır. Elbette eş olmak, kadın ve erkek için hayatta var oluşun yegâne boyutu değildir. Ancak, çoğu kere insanın hayata tutunma çabasında bir eşin varlığı özellikli yer tutar. Kur'an bunu şöyle ifade eder: **"Allah'ın varlığının belgelerinden biri de, kendileriyle huzur bulasınız diye sizin için kendi cinsinizden eşler yaratıp, aranızda sevgi ve merhamet var etmesidir. Bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."**[57] Kadın ve erkek yeryüzü sınavını birlikte omuzlayan, inanç birlikteliğini tadarak birbirlerine veli/dost olup iyiliğe yönlendiren ve kötülükten sakındıran,[58] birbirinin karşısında değil yanı başında konumlanan eşdüzey iki varlıktır.

'**Eşini bulmak**' ya da bir başkasına '**eşlik etmek**' sayesinde insanın kazandığı konum, sağladığı kazanım ve üstlendiği sorumluluk onu diğer varlıklardan ayrıcalıklı kılacak kadar değerlidir. Bu noktada kadının fıtratı gereği erkekten farklı özelliklere sahip olması, bir dezavantaj değil, aksine avantajdır. Zira kadının yaratılıştan getirdiği niteliklerle **"kendine özgü bir alan"** açması, yeni bir anlam dünyasına erkeği taşıyarak ona farklı bir perspektiften önce kendini, sonra da hayatı tanıma fırsatı sunması demektir. Bu fırsatı değerlendirmesi beklenen erkek, aynı şekilde varoluşsal farklılıkları ile eşinin hayatına anlam katmak durumundadır. Kur'an'ın

sal Hakları Üzerine Fıkhi Bir İnceleme-, İz Yayıncılık, İstanbul 2014.

56 Necm, 53/45.

57 A'râf, 7/189; Rûm 30/21.

58 Tevbe, 9/71-72.

eşleri tanımlarken **"Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi, kadınların da erkekler üzerinde belli hakları vardır."**[59] buyurması, kadın ve erkek arasındaki dikey değil, döngüsel ve bütünleyici ilişkiye işaret eder. Peygamber Efendimizin şu cümlesi ise konum karmaşasını çözümler niteliktedir: **"Kadınlar, erkeklerle birlikte bir bütünü tamamlayan diğer yarıdır."**[60]

3) Mülkiyet iddiası

Şiddetin beslendiği bir diğer zihin kalıbı ise, erkeği özne olarak kabul ederken kadını nesneleştirir ve ikisi arasında bir mülkiyet ilişkisi kurar. Kültürel kodlara işleyen bu algı, erkeği malik ve sahip, kadını ise mülk ve beden olarak görme eğilimindedir. Erkeğin otorite ihtiyacı, kadını her türlü tehlikeden koruma ve kollama çabası ile birleşince, kimi zaman eşini sahiplenme güdüsü, eşinin sahibi olma iddiasına dönüşmektedir.

Kâinatta ne varsa Allah'a aittir.[61] Canların sahibi O'dur, hükümranlık O'na mahsustur.[62] Bir insanın diğeri üzerinde sınırsız egemenlik kurması, dilediğince hareket edip kural tanımaması, İslam'ın ruhuna aykırıdır. Aile içi ilişkilerde anne-baba-çocuk üçlüsünün birbirlerine sahip olmalarından değil, ancak emanet olmalarından söz edilebilir. Bu noktada, Veda Haccında göz alabildiğine kalabalığa seslenen Resûl-i Ekrem'in dile getirdiği emanet kavramına odaklanılmalıdır: **"Kadınlar hakkında Allah'tan korkun. Çünkü siz, onları Allah'ın emaneti olarak aldınız ve Allah'ın adını anarak (nikâh kıyıp) onları kendinize helâl kıldınız."**[63]

59 Bakara, 2/228.

60 Ebû Dâvûd, Tahâret, 94.

61 Şûrâ, 42/49-50.

62 Bakara, 2/107.

63 Müslim, Hac, 147.

En sade anlatımıyla erkek, ilâhi iradenin, hassas ve suistimale açık olan aile fertlerini kendisine emanet ettiği varlıktır. Gün gelip emanetin sahibine hesap vereceğinin bilincinde olmak, kadına ve çocuğa karşı şiddetten uzak durmanın en güçlü dinamiklerinden biri olmalıdır.

4) Yanlış namus telakkisi

Şiddete bahane olarak dillendirilen bir diğer zihin kalıbı da erkeğin kadının namusundan sorumlu olduğudur. Hayâ, iffet ve namus insan için gerçekten vazgeçilemeyecek temel değerlerdir. Bu değerler, dinî literatürde imanın bir gereği olup insanın ziyneti olarak takdim edilir.[64] Hz. Âdem ve eşinin iffetine dair kesitler Kur'an'da sunularak[65] namusun ne derece tabii ve köklü bir duygu olduğuna işaret edilir. Namusa yönelik saldırılara karşı maddi ve manevi müeyyideler öngörülür.[66] Namuslu kimselere iftirada bulunmak büyük günahlar arasında sayılır ve kesin bir dille yasaklanır.[67]

Namus dün olduğu gibi bugün de Müslüman toplumlarda son derece önem taşıyan bir değerdir. Fakat maalesef kimi bölgelerde kadın üzerinde acımasız bir denetim kurulmasına hizmet eden kolektif bir anlama taşınmış

64 Buhârî, İman, 16; Müslim, İman, 58.

65 "Nihayet şeytan ona vesvese verip şöyle dedi: Ey Âdem! Sana ebedîlik ağacını ve yok olmayan bir saltanatı göstereyim mi? Bunun üzerine onlar (Âdem ve eşi Havva) o ağacın meyvesinden yediler. Bu sebeple ayıp yerleri kendilerine göründü ve cennet yaprağından üzerlerine örtmeye başladılar. Âdem, Rabbine isyan etti ve yolunu şaşırdı." Tâhâ, 20/120-121.

66 "İffetli ve (haklarında uydurulan kötülüklerden) habersiz mümin kadınlara zina isnat edenler, gerçekten dünya ve ahirette lânetlenmişlerdir. İşlemiş oldukları günahtan dolayı dillerinin, ellerinin ve ayaklarının kendi aleyhlerine şahitlik edecekleri günde onlara çok büyük bir azap vardır." Nur 24/23-24.

67 Detaylı bilgi için bkz. Yiğit, Yaşar, "İslam ve İnsan Hakları Bağlamında Töre Cinayetlerinin Değerlendirilmesi", Diyanet İlmi Dergi [Diyanet İşleri Başkanlığı Dergisi], 2011, cilt: XLVII, sayı: 1, s. 53-74.

durumdadır. Tarihe doğru bu anlamın izlerini sürdüğümüzde yine cahiliye zihniyeti ile karşılaşırız. İslam öncesi Arap toplumunda da kadın, erkeğin şeref ve haysiyetinin merkezindedir. Yiğitlik kadının dokunulmazlığını korumaktan geçer ve bu sebeple kız çocukları, erkek hayatındaki zayıf nokta olarak görülür, rahatsızlık uyandırır, istenmez.[68]

Namus tanımının ve muhtevasının zamana ve zemine göre değiştiği dikkate alındığında, bir kadının namusunu korumakla kendilerini yükümlü gören aile erkeklerinin hangi detayları **"namus lekesi"** şeklinde adlandırabileceği tam bir muammadır. Erkeğin kadının güvenliğine özen göstermesi, onu koruyup desteklemesi bir erdem ise de ırzına geçilen mazlum bir kadını ailenin namusunu temizleme adına cezalandırmaya varan bir şiddetin İslam dini ile bağdaşması mümkün değildir.

Bir eylem veya davranış değerlendirilirken, 'namusluluk' ya da 'namussuzluk' nitelemesinin ölçütü olarak cinsiyete odaklanılamaz. Herhangi bir davranış, özü itibariyle ya ahlakîdir ya da değildir. Dinî ve ahlakî bakımdan çirkin kabul edilen zina eylemi, hem kadın hem de erkek için aynı ölçüde çirkindir. Eğer sahih ve sağlam zeminli bir dindarlıktan ya da gelenekten bahsedilecekse bunun böyle algılanması gerekir. Zira zina suçunu ve günahını işleyen erkeğin de kadının da dindeki müeyyidesi aynıdır.[69] Namus beklentisi kadın ve erkek arasında farklı bir tonda değerlendiriliyorsa, ahlak ve dindarlık anlayışımızın yeniden ele alınması bir tarafa, uygulanan namus cinayeti gibi bir müeyyidenin (!) sadece nefsi

68 Erkan, Rüstem - Faruk Bozgöz, "Kadına Yönelik Şiddetin Sosyo-Ekonomik, Dinsel ve Kültürel Boyutları: Diyarbakır Örneği", EKEV Akademi Dergisi, 2004, cilt: VIII, sayı: 18, s. 226.

69 "Zina eden kadın ve zina eden erkekten her birine yüzer değnek vurun." Nur 24/2.

ve çevreyi tatmin etmeye yönelik bir şiddet ve vahşet olduğunu bilmek gerekir.[70]

"Mümin erkeklere söyle gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını korusunlar."[71] emrinin hemen ardından, **"Mümin kadınlara da söyle gözlerini haramdan sakınsınlar, namuslarını korusunlar."**[72] buyuran Allah'ın, namus konusunda her iki cinsten de beklentisinin aynı olduğu açıktır. Her fert sahip olduğu insanlık onuruna ve takva bilincine uygun bir biçimde kendi namusundan sorumludur. İslam'da gerekçesi her ne olursa olsun meşruiyet zeminli olmayan eylemler haksızdır. Zina eylemi, zina isnadı veya ithamı gibi bir durumla karşı karşıya kalındığında, dinin takip ettiği yöntem ve öngördüğü müeyyideler bellidir. Söz konusu müeyyideleri tatbik yetkisi ise sadece devletin onadığı mercie aittir.

70 Yiğit, "İslam ve İnsan Hakları Bağlamında Töre Cinayetlerinin Değerlendirilmesi", s. 61.

71 Nûr 24/30.

72 Nûr 24/31.

SONSÖZ

Şiddet sosyal öğrenme ile küçük yaştan itibaren benimsenen bir davranış formu olup, kültürden, alışkanlıklardan, atasözlerinden, basmakalıp eğilimlerden beslenen bir yapıya sahiptir. Yanlış bir davranışı değiştirme yolunda atılacak en sağlıklı adımın, o davranışı şekillendiren zihin kalıplarını düzeltmek olduğu dikkate alındığında, Müslüman bir toplumda kadına yönelik şiddetin hangi yargılardan kaynaklandığını tespit etmenin önemi ortaya çıkacaktır. Bu yargılar dinin temel metinlerine arz edilecek, ortaya çıkan uyum(suzluk) tablosu kadın ve şiddeti aynı karede görebilenlere bir defa daha düşünme zorunluluğu getirecektir.

Allah Resûlü "**Müslüman, diğer Müslümanların, elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mümin de, halkın, canlarını ve mallarını kendisine karşı emniyette bildikleri kişidir.**"[73] buyurur. Böylesine açık bir tasvire rağmen, kadının zarar görmesi ve kendisini toplumda emniyet içinde hissetmemesi gibi bir sorun bugün hâlâ çözüm beklemektedir. Kadına şiddet uygulamayı meşru görmenin öncelikli nedeni kadının değeri ve konumu konusundaki köklü tasavvurdur. Kadının şiddet eksenli bir terbiye ile ıslah edilebileceği düşüncesi her şeyden önce kültüreldir ve ne yazık ki bu kültür de gücünü başta dinin yanlış yorumları olmak üzere, sosyal şartlardan ve yüklenmiş bilgi müfredatından almaktadır. Kadın ve erkek arasında dikey ve buyurgan bir ilişki geliştirerek eş olma nezaketini yok sayan bir diğer algı, kadını erkeğin mülkiyeti altında görmekle namus gibi özel bir alanı bile erkeğin kontrolü altına alma eğilimindeki çarpık zihinsel yapılanmalara zemin oluşturmaktadır.

73 Tirmizî, İman, 12.